

Весна ЂАИЋ-ШКОНДРИЋ
Мр. Маријана ТОДОРОВИЋ БИЛИЋ
Архив Републике Српске
 vesnadjaic@gmail.com
 marijanatodorovic31@gmail.com

Stručni rad/Professional article

UDK/UDC: 930.25:061(497.6 Republika Srpska)061.3:001.818

ДОПРИНОС УДРУЖЕЊА АРХИВСКИХ РАДНИКА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ РАЗВОЈУ АРХИВСКЕ ДЈЕЛАТНОСТИ И ПРОМОЦИЈИ АРХИВСКЕ ГРАЂЕ КАО КУЛТУРНОГ ДОБРА

Апстракт: *Удружење архивских радника Републике Српске основано је 2000. године као добровољно и самостално удружење грађана. Удружење дјелује на спровођењу циљева унапређења и развоја архивистике и архивске дјелатности у Републици Српској, стручном усавршавању и оспособљавању чланова Удружења, популаризацији архивске дјелатности и развијању свијести о значају архивске грађе и архивске дјелатности, сарадње са надлежним органима власти и другим заинтересованим субјектима на припреми законских и подзаконских прописа и предузимању других мјера у вези са унапређењем и развојем архивске дјелатности, сарадње са сродним удружењима, организацијама и установама у земљи и иностранству и заштити струковних и других интереса чланова Удружења. У спровођењу својих циљева Удружење организује стручне семинаре и курсеве, предавања, савјетовања, симпозијуме и др, организује изложбе, организује стручне и научне екскурзије у земљи и иностранству, пружа стручну помоћ имаоцима и ствараоцима архивске грађе и документарног материјала, издаје часописе и другу стручну литературу у складу са Законом о издавачкој дјелатности. Дјелатност Удружења је јавна, заснована на активностима органа Удружења које чине Скупштина, Управни одбор и Надзорни одбор. Дјелује на територији читаве Републике Српске. Посебно је значајна сарадња Удружења и Архива Републике Српске, у чијем заједничком дјеловању и стварању се истичу резултати у области издаваштва, препознати како локално, тако и регионално.*

Кључне ријечи: *Документарни материјал, архивска грађа, архивска дјелатност, стручни семинари, издавачка дјелатност, културна баштина, публикације, Архив Републике Српске, Удружење архивских радника Републике Српске.*

CONTRIBUTION OF THE ASSOCIATION OF ARCHIVAL WORKERS OF THE REPUBLIC OF SRPSKA TO THE DEVELOPMENT OF ARCHIVAL ACTIVITIES AND THE PROMOTION OF ARCHIVAL MATERIALS AS A CULTURAL PROPERTY

Abstract: *The Association of Archive Workers of the Republika Srpska was founded in 2000 as a voluntary and independent association of citizens. The Association works to implement the goals of the improvement and development of archives and archival activity in the Republic of Srpska, professional development and training of members of the Association, popularization of archival activity and development of awareness of the importance of archival material and archival activity, cooperation with competent authorities and other interested subjects on the preparation of legal and by-laws and taking other measures related to the improvement and development of archival activities, cooperation with related associations, organizations and institutions in the country and abroad and protection of professional and other interests of the members of the Association. In pursuit of its goals, the Association organizes professional seminars and courses, lectures, consultations, symposiums, etc., organizes exhibitions, organizes professional and scientific excursions in the country and abroad, provides professional assistance to owners and creators of archival material and documentary material, publishes magazines and other professional literature in accordance with the Law on Publishing Activity. The activity of the Association is public, based on the activities of the Association's bodies, which are the assembly, the management board and the supervisory board. It operates on the territory of the entire Republika Srpska. Particularly significant is the cooperation between the Association and the Archives of the Republic of Srpska, in whose joint action and creation the results in the field of publishing stand out, recognized both locally and regionally.*

Key words: *Documentary material, archival materials, archival activities, professional seminars, publishing activities, cultural heritage, publications, Archives of the Republic of Srpska, Association of Archive Workers of the Republic of Srpska.*

Оснивање Удружења, програмски циљеви и задаци

Удружење архивских радника Републике Српске основано је 26. октобра 2000. године као самостално, добровољно, слободно и нестраначко удружење грађана. Органи Удружења су Скупштина, Управни одбор и Надзорни одбор, а *Гласник Удружења архивских радника Републике Српске* је стручни орган Удружења. На оснивачкој скупштини једногласно је усвојен Статут и Програмски циљеви и задаци. За првог председника изабран је Небојша Радмановић (2000-2007), а од јануара 2007. до данас ту

функцију обавља Душан Поповић. Удружење су основали архивски радници и заинтересовани чланови стручне и научне јавности Републике Српске. Сједиште Удружења је у Бањалуци, Алеја Светог Саве 1.

Потреба за оснивањем Удружења проистекла је из низа фактора. И поред чињенице да је у Републици Српској архивска дјелатност уређена низом законских прописа¹, као и чињенице да је у надлежности Архива Републике Српске² да обавља заштиту архивске грађе на територији читаве Републике Српске и да, поред своје основне дјелатности надзора, преузимања, сређивања, чувања и давања на употребу архивске грађе, спроводи и културно-просвјетну и истраживачку дјелатност, ипак постоји потреба за предузимањем додатних мјера на унапређењу и промовисању архивске дјелатности и за оснивањем струковног удружења. У рад Удружења укључени су чланови различитих струка и самим тим омогућен је шири спектар активности и благовремено дјеловање на популаризацији архивске дјелатности и развијању свијести о значају архивске грађе. Такође, потреба да се проактивно дјелује на незадовољавајућу ситуацију у пракси на заштити документарне и архивске грађе код ималаца, с обзиром на премален број стручног и обученог особља за рад са грађом, као и потреба успостављања сарадње са сродним удружењима у окружењу и иностранству, чине рад Удружења оправданим и значајним.

У складу са тим, на оснивачкој скупштини усвојен је Статут³ са програмским циљевима и задацима, који обухватају: активности унапређења и развоја архивистике и архивске дјелатности, стручно усавршавање и оспособљавање чланова Удружења, популаризацију архивске дјелатности и развијање свијести о значају архивске грађе и архивске дјелатности, сарадњу са надлежним органима власти и другим заинтересованим субјектима на припреми законских и подзаконских прописа и предузимању других мјера у вези са унапређењем и развојем архивске дјелатности, сарадњу са сродним удружењима, организацијама и установама у земљи и иностранству и заштиту струковних и других интереса чланова Удружења. Чланом 3 Статута дефинисано је да у спровођењу својих циљева Удружење организује стручне семинаре, предавања, савјетовања, симпозијуме и др., организује стручне и научне

¹ Опширно: *Конвенција за заштиту културних добара у случају оружаног сукоба*, 11; *Правилник за извршење Конвенције за заштиту културних добара у случају оружаног сукоба*, 37; *Декларација о заштити културних добара у случају оружаног сукоба*, 59; *Конвенција о заштити свјетске културне и природне баштине*, 65; *Конвенција о мерама за забрану и спречавање недозвољеног увоза, извоза и преноса својине културних добара*, 31; *Закон о културним добрима*, 97; *Закон о Спомен-подручју Доња Градина*, 138; *Одлука о утврђивању културног добра од изузетног значаја*, 142; *Закон о архивској дјелатности*, 155. Zoran S. Mačić, *Zaštita kulturnih dobara, Zbirka propisa Republike Srpske sa komentarima i objašnjenjima*, Banja Luka 2003.

² Бојан Стојнић, *Архив Републике Српске. Од градске до институције од националног значаја 1953–2018*, Бања Лука 2018, 26.

³ <http://www.uarrs-arhivisti.org/Default.aspx?lang=cir>.

екскурзије у земљи и иностранству, приређује изложбе, пружа стручну помоћ имаоцима и ствараоцима архивске грађе и документарног материјала, издаје часописе и другу стручну литературу.

Чланови Удружења опредељењени су да трајно развијају своја стручна знања и способности, раде на популаризација архивске дјелатности, указују на значај чувања интегритета архивске грађе, јер једино тако она представља трајно и поуздано свједочанство прошлости. Подстичу коришћење архивске грађе у највећој могућој мјери, а у оквирима које одређују политика установа за заштиту грађе, поштовање законских одредби и прописа, права појединаца и споразуми са даваоцима. Шире сазнање да архивска грађа говори о најважнијим државним, економским, политичким, правним и другим интересима друштва, и да далеко превазилази границе ужих локалних подручја на којима настаје, односно да архивска грађа има општи значај. Залажу се и за то да промоцију архивске дјелатности треба увести и у систем обавезне документационе службе у државној управи, што архивску дјелатност одваја од осталих културних дјелатности. Задатак Удружења је и сарадња са представницима сродних струка и асоцијација у духу међусобног поштовања, уважавања и разумијевања. Сарадња треба допринијети унапређењу професионалног повезивања, размјене искустава, промоцији и једнакоправном коришћењу архивске грађе у културне, научне и друге друштвене сврхе.⁴

Дјелатност Удружења на промоцији архивске грађе као културног добра

Архивска грађа има значај за културу, историју, и опште научне и друштвене потребе, представља добро културно-историјског наслеђа, па зато и мора бити на бризи друштва ради његових обавеза према културним добрима. У складу са задатком промовисања архивске грађе и њеног значаја као незамјенљиве основе за рјешавање друштвених и грађанскоправних односа и извора у историографској интерпретацији и осталом културно-просвјетном раду, Удружење спроводи активност популаризације архивске грађе путем издавачке дјелатности, приређивањем изложби, организовањем промоција стручних и научних радова домаћих и страних аутора и сарадњом са бројним културним и образовним установама и сродним удружењима.

⁴ <http://www.uarrs-arhivisti.org/Doc.aspx?subcat=10&cat=3&id=5&lang=cir>.

Издавање стручног часописа Гласник Удружења архивских радника Републике Српске

Од 2009. Удружење на годишњем нивоу издаје стручни часопис под називом *Гласник Удружења архивских радника Републике Српске*. Намијењен је архивистима, историчарима, стручној и научној јавности, као и свим поштоваоцима културно-историјског наслеђа. *Гласник* има главног и одговорног уредника, секретара и 13 домаћих и два међународна члана Редакције које именује Управни одбор Удружења. Главни и одговорни уредник часописа је Душан Поповић, секретар Редакције Зоран С. Мачкић, а чланове током година чинили су Душан Вржина, мр. Жељко Вујадиновић, др. Владан Вуклиш, мр. Горан Ђуран, др. Горан Латиновић, др. Гојко Маловић, др. Боровоје Милошевић, др. Фикрет Мицић, др. Јасмина Николић, др. Зоран Пејашиновић, др. Жељко Савановић, др. Бојан Стојнић, Верица Стошић, мр. Маријана Тодоровић Билић, др. Радован Пилиповић и др. Јасмина Николић. Часопис се штампа у тиражу од 300 примјерака у тврдом повезу. Сталне рубрике часописа су: *Архивистика*, *Историографија*, *Објављивање архивске грађе*, *Објављивање информативних средстава*, *Прикази и осврти*, *Библиографија*, *Из рада Удружења*, рубрика *In memoriam*. Аутори објављених радова су архивисти, угледни историчари и стручни и научни сарадници из других области из земље и иностранства. Издања *Гласника* доступна су читаоцима и на интернет страници Удружења. До данас је објављено укупно 13 бројева, који садрже укупно 542 рада и то: из области *Архивистике* 53, *Историографије* 210, *Објављивање архивске грађе* 67, *Објављивање информативних средстава* 17, *Прикази и осврти* 156, *Библиографија* 14, *Из рада удружења* 13, *In memoriam* 12. Радови су писани ћиричним и латиничним писмом, а закључци преведени на енглески језик. Један рад из области архивистике објављен је на енглеском језику, један је објављен на руском и у преводу на српском језику. На текстовима је током година сарађивало преко 130 аутора.

Издавачка и изложбена дјелатност и сарадња са културним установама и сродним удружењима

Најзначајније резултате на промоцији архивске грађе Удружење остварује на пољу издавачке дјелатности, издавањем књига, часописа, приручника и друге стручне литературе. Рјешењем Министарства просвјете и културе Републике Српске Удружење је уписано у Регистар издавача.⁵ Од тада па до данас објављен је или приређен велики број монографија, књига, студија, стручних и научних радова из области архивистике, историје и

⁵ Рјешење Министарства просвјете и културе Републике Српске, број: 6-01-4463/04 од 10. новембра 2004. године.

права. Удружење своју издавачку дјелатност обавља у складу са *Законом о издавачкој дјелатности*⁶, а на интернет страници Удружења доступни су *Правилник о издавачкој дјелатности*, *Упутство за ауторе* и *Упутство за рецензенте*. Своје активности финансира властитим или спонзорским средствима. Извор финансирања су и додијељена средства путем јавних конкурса за суфинансирање културних и истраживачких пројеката.

Поводом обиљежавања значајних јубилеја Удружење је приредило на десетине изложби. Изложбе су отварали бројни званичници уз присуство јавних и културних радника и шире јавности, те организовано посјећивали ученици основних и средњих школа. Удружење је организовало бројне промоције књига, што сопствених издавачких пројеката, што наслова других издавача вриједних научне и стручне пажње. Удружење његује сарадњу са културним установама и сродним удружењима на регионалном и међународном нивоу. Чланови Удружења су активни на савјетовањима и конгресима, гдје презентују своје стручне радове. Удружење самостално или у сарадњи са Архивом Републике Српске и другим сродним удружењима организује научне скупове, стручна савјетовања и конгресе. Даје иницијативе органима власти у вези са активностима које је неопходно предузети на плану заштите архивске грађе. Удружење је стекло статус репрезентативног струковног удружења за архивску дјелатност Рјешењем Министарства просвјете и културе Републике Српске од 9. марта. 2020. године⁷. Информације о издавачким и изложбеним активностима доступне су јавности на интернет страници Удружења.

Допринос Удружења архивских радника Републике Српске развоју архивске дјелатности – Полагања стручних архивских испита и организовање стручних обука и семинара

Архив Републике Српске спроводи надзор над стањем смјештаја, чувања, заштите, евидентирања, сређивања и одабирања јавне документарне грађе, као и пружање стручне помоћи имаоцима архивске грађе и вођење евиденција о архивској грађи ван архива, што заправо представља прву и основну заштиту архивске грађе у настајању. У сарадњи са Удружењем архивских радника Републике Српске, континуирано се врши едукација кадрова који раде на заштити јавне документарне грађе.

На мјесту архивара налазе се службеници различитог степена и правца образовања, а обзиром да у нашем окружењу не постоји средња школа која се бави школовањем архивских техничара, едукацију најчешће представља самоедукација службеника. Велику помоћ у едукацији тих кадрова представља припремање за полагање стручних испита у Удружењу

⁶ “Службени гласник Републике Српске“, број 46/04.

⁷ Рјешење број 07.06/052-8350/19-3.

архивских радника Републике Српске по предвиђеном програму, те стално стручно усавршавање путем семинара/тренинга предвиђених за раднике у регистратурама.

Поред полагања стручних испита за архивисте, архивске техничаре и друга стручна звања, Удружење архивских радника Републике Српске од 2002. године проводи стручне испите за раднике на пословима заштите јавне документарне грађе. *Правилник о условима, роковима и начину полагања стручног архивског испита, признавању стручних архивских звања и условима за стицање стручних архивских звања* (“Службени гласник Републике Српске“ број 126/10), ступио је на снагу 17. децембра 2010. године, а на полагање испита за архиваре/раднике на пословима заштите јавне документарне грађе, односе се чланови 38-48. овог Правилника.

Услови за полагање стручног испита за раднике на пословима заштите јавне документарне грађе су: да је лице завршило најмање средњу школу – IV степен образовања, те да је најмање шест мјесеци обављало послове чувања, заштите, сређивања, одабирања, евидентирања и давања на коришћење јавне документарне грађе или руковања документарном грађом код понуђача услуга чувања документарне грађе у дигиталном облику или да је лице запослено код понуђача пратећих услуга захватања или чувања документарне грађе у дигиталном облику. Приликом пријаве на полагање испита, физичко лице је обавезно доставити родни лист, свједочанство о завршеном IV степену образовања, увјерење да минимално шест мјесеци ради на пословима заштите документарне и архивске грађе у настајању, те попунити пријаву на испит са додатним подацима.

Испит се полаже писмено или усмено, а кандидата испитује трочлана комисија, коју чине предсједник и два члана. По завршетку испита, кандидат се оцењује са „положио“ или „није положио“, те му се уручује увјерење о положеном испиту.

Према евиденцијама Удружења архивских радника Републике Српске, у времену од 2002. до септембра 2022. године, стручни испит за раднике на пословима заштите архивске грађе ван архива положило је 260 кандидата.

Ово је посебно значајно ради очувања документарне грађе, односно архивске грађе у настајању, јер се највећа одговорност, ипак, налази се у рукама упосленика на пословима архивара у регистратурама, чији је задатак да воде бригу о јавној документарној грађи. Уз стручне испите и семинаре као континуирану едукацију, Удружење архивских радника Републике Српске даје велику помоћ имаоцима документарне и архивске грађе у настанку, односно доприноси очувању документарног материјала.

Службеници надлежног Архива вршењем стручног надзора дају детаљна упутства имаоцима и ствараоцима јавне документарне грађе о спровођењу појединих мјера заштите, као и стручним усавршавањем радника који рукују јавном документарном грађом. То стручно

усавршавање се углавном односи на семинаре за запослене који раде на пословима заштите јавне документарне грађе, који се одржавају два пута годишње у организацији Удружења архивских радника Републике Српске, те на којима се обрађују теме везане за управљање документарном грађом у конвенционалном и електронском облику. У времену од децембра 2000. до октобра 2019. године, Удружење је организовало четрнаест семинара. Организовани су различитом динамиком, до 2005. године по један годишње, са паузом до 2011. године, а након тога по два семинара годишње. Просјечан број учесника семинара је између 50 и 60. Семинари обрађују актуелне теме из канцеларијског, архивског и електронског пословања, као на примјер: Обавезе ималаца и стваралаца документарне и архивске грађе, Захватање документарне грађе у дигиталном облику, Електронска писарница и архива, Законодавство у архивској дјелатности, Управљање документарном грађом, Смјернице за процесе дигитализације и слично, са посебном пажњом на радионице са учесницима, гдје они вјежбама које воде стручна лица, индивидуално и/или у групама, стичу потребна практична знања о руковању документарном грађом.

Закључак

Активности *Удружења архивских радника Републике Српске* засноване су на професионалном ентузијазму свих његових чланова и љубави према архивској струци и науци уопште. Унапређење архивске струке, напредовање архивистике као науке, промоција архивске грађе као културног добра у сврху њене популаризације и боље заштите, стручно оспособљавање кадрова, регионална и међународна размјена искустава основна су његова мисија. На том путу, како би се испунило задано, постављени су бројни циљеви, а акценат је стављен на издавачку и изложбenu дјелатност, организовање стручних семинара и стручних архивских испита, те сарадњу са струковним удружењима. Чланове и сараднике Удружења чине архивски стручњаци, академски радници и остали заинтересовани сарадници који својим знањем и искуством могу допринијети остваривању ових циљева. Резултати Удружења препознати су у стручној, академској и широј јавности, а у прилог томе свједоче бројни потписани протоколи о сарадњи, додијељена престижна признања, као и интересовање јавности за рад Удружења. О својим активностима Удружење ажурно информисе јавност путем интернет странице www.uarhs-arhivisti.org.

Summary

The activities of the *Association of Archives Workers of the Republic of Srpska* are based on the professional enthusiasm of all its members and love for the archival profession and science in general. The improvement of the archival profession, the advancement of archival science as a science, the promotion of archival material as a cultural asset for the purpose of its popularization and better protection, professional training of staff, regional and international exchange of experiences are its basic mission. On that way, in order to fulfill the task, numerous goals were set, and emphasis was placed on publishing and exhibition activities, organizing professional seminars and professional archival examinations, and cooperation with professional associations. The members and associates of the Association are archival experts, academic workers and other interested associates who can contribute to the achievement of these goals with their knowledge and experience. The results of the Association have been recognized in the professional, academic and general public, and numerous signed protocols on cooperation, awarded prestigious awards, as well as public interest in the work of the Association testify to this. The Association updates the public about its activities via the website www.uarrs-arhivisti.org.

BIBLIOGRAFIJA//BIBLIOGRAPHY

1. “Службени гласник Републике Српске“, број 46/04.
2. <http://www.uarrs-arhivisti.org/Default.aspx?lang=cir>.
3. <http://www.uarrs-arhivisti.org/Doc.aspx?subcat=10&cat=3&id=5&lang=cir>.
4. Маџкић Зоран С, *Zaštita kulturnih dobara, Zbirka propisa Republike Srpske sa komentarima i objašnjenjima*, Вања Лука 2003.
5. Стојнић Бојан, *Архив Републике Српске. Од градске до институције од националног значаја 1953–2018*, Бања Лука 2018.